

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Press Unit
Unité de la Presse

Zestawienie – pozbawienie wolności a zdrowie psychiczne

Październik 2024 roku
Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału
i nie ma charakteru wyczerpującego

Pozbawienie wolności a zdrowie psychiczne

Zobacz także zestawienie „Warunki osadzenia i traktowanie więźniów” oraz „Prawa więźniów do ochrony zdrowia”.

„[Europejski] Trybunał [Praw Człowieka] stwierdził wielokrotnie, że osadzenie osoby chorej może prowadzić do podniesienia kwestii na gruncie Artykułu 3 [Europejskiej] Konwencji [Praw Człowieka], który zakazuje niehumanitarnego lub poniżającego traktowania] ... a brak właściwej opieki medycznej może prowadzić do traktowania sprzecznego z tym przepisem ... W szczególności ocena, czy dane warunki osadzenia są sprzeczne ze standardami wynikającymi z Artykułu 3 musi, w przypadku osób chorych psychicznie, uwzględniać ich wrażliwość, a niekiedy niemożność podnoszenia w sposób logiczny lub w ogóle zarzutów co do tego, jaki wpływ miało na nich dane traktowanie.

... Istnieją trzy szczególne elementy, które należy brać pod uwagę w zakresie zgodności zdrowia skarżącego z jego pobytem w warunkach osadzenia: (a) stan zdrowia więźnia, (b) adekwatność pomocy i opieki medycznej zapewnionej w jednostce penitencjarnej oraz (c) celowość stosowania środka związanego z pozbawieniem wolności w świetle stanu zdrowia skarżącego ...” (*Sławomir Musiał przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 20 stycznia 2009 roku, §§ 87-88).

Aerts przeciwko Belgii

30 lipca 1998 roku

Skarżący został zatrzymany w listopadzie 1992 roku w związku z napaścią, na skutek której jego ofiara została uznana za niezdolną do pracy po tym jak zaatakował byłą żonę młotkiem. Zastosowano wobec niego tymczasowe aresztowanie i umieszczono go na oddziale psychiatrycznym jednostki penitencjarnej. Skarżący zakwestionował w szczególności warunki osadzenia na oddziale psychiatrycznym przez okres wykraczający ponad krótki okres dla osób wymagających leczenia psychiatrycznego.

Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka** (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania). Trybunał zauważył, że nie kwestionowano tego, że ogólne warunki panujące na przedmiotowym oddziale psychiatrycznym były niezadowolające i nie prowadziły do skutecznego leczenia osadzonych. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT) uznał w szczególności, że poziom opieki zapewnionej pacjentom umieszczonym na oddziale psychiatrycznym nie spełniał minimum dopuszczalnego z etycznego i humanitarnego punktu widzenia oraz że przedłużanie ich pobytu w tym miejscu na dłuższy okres wiązało się niewątpliwie z ryzykiem pogorszenia ich zdrowia psychicznego. Jednakże w niniejszej sprawie nie było dowodu, że zdrowie psychiczne skarżącego uległo pogorszeniu oraz nie wydaje się, aby warunki bytowe panujące na oddziale psychiatrycznym miały tak poważny wpływ na jego stan psychiczny, by wejść w zakres stosowania Artykułu 3 Konwencji. Rzeczywiście, niezasadnym było oczekiwanie od osoby z poważnymi zaburzeniami psychicznymi przedstawienia szczegółowego i spójnego opisu cierpienia, którego doznał w trakcie osadzenia. Gdyby nawet przyjąć, że stan niepokoju skarżącego był spowodowany warunkami osadzenia i uwzględnić trudności, które mógł mieć z opisaniem ich wpływu na niego, nie zostało ustalone ponad wszelką wątpliwość, że skarżący doznał traktowania, które może zostać zakwalifikowane jako niehumanitarne lub poniżające.

Romanov przeciwko Rosji

20 października 2005 roku

Skarżący, który cierpiał na zaburzenia psychiczne w postaci głębokiej psychozy dysocjacyjnej, sformułował w szczególności zarzuty odnoszące się do warunków i długości okresu osadzenia na oddziale psychiatrycznym jednostki penitencjarnej, gdzie był przetrzymywany przez okres jednego roku trzech miesięcy i trzynastu dni (w mniejszej celi mieszkalnej przez okres około czterech i pół miesiąca oraz w większej przez jedenaście miesięcy).

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) stwierdzając, że warunki osadzenia skarżącego, w szczególności poważne przeludnienie oraz jego szkodliwy wpływ na samopoczucie skarżącego wraz z długim okresem, przez który był osadzony w tych warunkach, stanowiły poniżające traktowanie. Chociaż nic nie wskazywało na istnienie zamiaru poniżenia i upokorzenia skarżącego Trybunał uznał niemniej, że przedmiotowe warunki osadzenia musiały naruszyć godność skarżącego i wzbudzić w nim poczucie poniżenia i upokorzenia.

Novak przeciwko Chorwacji

14 czerwca 2007 roku

Skarżący sformułował w szczególności zarzut, że podczas jego osadzenia nie zapewniono mu właściwego leczenia dostosowanego do jego stanu psychicznego, zespołu stresu pourazowego.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), biorąc pod uwagę w szczególności, że skarżący nie przedstawił żadnych dokumentów, by dowieść, że warunki jego osadzenia doprowadziły do pogorszenia jego zdrowia psychicznego.

Kucheruk przeciwko Ukrainie

6 września 2007 roku

Skarżący, który cierpiał na przewlekłą schizofrenię, podniósł w szczególności zarzut złego traktowania podczas osadzenia, mianowicie stosowanie kajdanek w izolatce oraz zarzut dotyczący nieodpowiednich warunków osadzenia i opieki medycznej.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Stwierdził w szczególności, że stosowanie kajdanek przez okres siedmiu dni wobec skarżącego, który był chory umysłowo, bez przesłanek natury psychiatrycznej lub medycznej musi zostać uznane za traktowanie niehumanitarne i poniżające. Co więcej, izolacja skarżącego oraz stosowanie kajdanek wskazują, że władze krajowe nie zapewniły mu właściwego leczenia i pomocy.

Dybeku przeciwko Albanii

18 grudnia 2007 roku

Skarżący cierpiał na przewlekłą schizofrenię paranoidalną, na którą był leczony przez wiele lat w różnych szpitalach psychiatrycznych, przez szereg lat gdy odbywał karę dożywotniego pozbawienia wolności, na którą został skazany za zabójstwo i nielegalne posiadanie materiałów wybuchowych w 2003 roku. Został umieszczony w zwykłym zakładzie karnym, w którym dzielił cele z osadzonymi, którzy cieszyli się dobrym zdrowiem oraz w którym traktowano go jak zwykłego więźnia. Jego ojciec i obrońca składali skargi do władz, podnosząc że administracja szpitala więziennego nie zapewniła skarżącemu odpowiedniej opieki medycznej, co doprowadziło w konsekwencji do pogorszenia się jego stanu zdrowia. Ich skargi nie zostały uwzględnione.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), stwierdzając w szczególności, że rodzaj choroby psychicznej skarżącego powodował, że był on bardziej wrażliwy niż przeciętny osadzony oraz że pozbawienie wolności mogło nasilić odczuwanie przez niego cierpienia, niepokoju i strachu. Fakt, że albański Rząd przyznał, iż traktował skarżącego jak innych więźniów, pomimo jego szczególnego stanu zdrowia także wskazywał, że nie przestrzegano rekomendacji Rady Europy dotyczących postępowania z więźniami chorymi psychicznie. Co więcej, na podstawie **Artykułu 46** Konwencji (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków), Trybunał zwrócił się do Albanii, by ta podjęła niezbędne środki w trybie pilnym w celu zapewnienia odpowiednich warunków osadzenia, a w szczególności właściwego leczenia osadzonych, wymagających specjalnej opieki w związku z ich stanem zdrowia.

Rupa przeciwko Rumunii

16 grudnia 2008 roku

Skarżący, cierpiący na zaburzenia psychiczne od 1990 roku oraz posiadający w związku z tym wydane przez władze orzeczenie o drugim stopniu niepełnosprawności, zarzucił w szczególności, że był dwukrotnie (odpowiednio w styczniu 1998 roku oraz w okresie pomiędzy marcem i czerwcem 1998 roku) osadzony w nieludzkich i poniżających warunkach na komisariatach policji.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). W odniesieniu do osadzenia skarżącego w dniach 28 i 29 stycznia Trybunał zauważył w szczególności, że spędził on noc po zatrzymaniu w policyjnej izbie zatrzymań, wyposażonej jedynie w metalowe ławy, które były oczywiście niedostosowane do przetrzymywania osoby cierpiącej na problemy medyczne takie jak skarżący oraz że nie został on wówczas poddany badaniu lekarskiemu. Mając na względzie wrażliwość skarżącego Trybunał stwierdził, że lęk wywołany u niego takimi warunkami został niewątpliwie pogłębiony przez fakt, że pilnowali go ci sami funkcjonariusze policji, którzy brali udział w jego zatrzymaniu. Odnosząc się następnie do osadzenia skarżącego od dnia 11 marca do dnia 4 czerwca, Trybunał stwierdził w szczególności, że w świetle jego zaburzeń behawioralnych, które ujawniły się natychmiast po zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania i mogły zagrażać jemu samemu, władze miały obowiązek zapewnienia zbadania go jak najszybciej przez psychiatrę w celu ustalenia, czy jego stan psychiczny pozwalał na osadzenie oraz jakie środki terapeutyczne należało zastosować. W przedmiotowej sprawie rumuński Rząd nie wykazał, że środki przymusu zastosowane wobec skarżącego w czasie osadzenia w komisariacie policji były konieczne. Traktowanie to pogorszył dodatkowo brak odpowiedniej opieki medycznej w świetle złego stanu psychicznego skarżącego oraz fakt, że pokazano go publicznie przed sądem w prowadnicach na nogach.

Sławomir Musiał przeciwko Polsce

20 stycznia 2009 roku

Skarżący, który od wczesnego dzieciństwa cierpiał na padaczkę i u którego ostatnio zdiagnozowano schizofrenię oraz inne poważne zaburzenia psychiczne, zarzucił w szczególności, że opieka medyczna i leczenie, które zostało mu zapewnione w trakcie osadzenia były nieodpowiednie.

Trybunał uznał, że warunki osadzenia skarżącego były nieodpowiednie dla zwykłych więźniów, a tym bardziej dla osoby posiadającej historię zaburzeń psychicznych oraz wymagającej specjalistycznego leczenia. W szczególności władze przez większość czasu, który skarżący spędził w warunkach osadzenia, nie umieściły go w odpowiednim szpitalu psychiatrycznym, bądź jednostce penitencjarnej posiadającej specjalistyczny oddział psychiatryczny, co niepotrzebnie naraziło skarżącego na niebezpieczeństwo utraty zdrowia oraz musiało wywołać stres i lęk. Władze zignorowały ponadto zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy¹, dotyczące więźniów cierpiących na poważne problemy w zakresie zdrowia psychicznego. Podsumowując, nieodpowiednia opieka medyczna oraz niewłaściwe warunki osadzenia skarżącego miały wyraźnie szkodliwy wpływ na jego zdrowie i samopoczucie. Biorąc pod uwagę charakter, czas trwania i dotkliwość, traktowanie, jakiemu skarżący został poddany musi zostać uznane za nieludzkie i poniżające i **naruszające Artykuł 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). Ponadto na podstawie **Artykułu 46** Konwencji (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków), mając na względzie wagę oraz charakter systemowy problemu przeludnienia i wynikające z tego nieodpowiednie warunki bytowe i sanitarne w polskich jednostkach penitencjarnych, Trybunał uznał, że konieczne jest pilne podjęcie kroków legislacyjnych i administracyjnych w celu zapewnienia odpowiednich warunków osadzenia, w szczególności dla więźniów wymagających specjalnej opieki z uwagi na ich stan zdrowia. Mając na względzie szczególne okoliczności sprawy oraz nagłą potrzebę, by położyć kres naruszeniu Artykułu 3 Konwencji, Trybunał uznał ponadto, że Polska winna zapewnić jak najszybciej przeniesienie skarżącego do specjalistycznej jednostki, która będzie w stanie zagwarantować mu niezbędne leczenie psychiatryczne oraz stałą opiekę lekarską.

Raffray Taddei przeciwko Francji

¹ [Rekomendacja R\(98\)7](#) Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich, dotycząca etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniach oraz [Rekomendacja Rec \(2006\)2](#) z dnia 11 stycznia 2006 roku w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

21 grudnia 2010 roku

Skarżąca, cierpiąca z powodu licznych schorzeń, w tym anoreksji i zespołu Munchausena (zaburzenie psychiatryczne charakteryzujące się potrzebą symulowania choroby), sformułowała zarzut kontynuowania jej osadzenia oraz niezapewnienia odpowiedniego leczenia w związku z jej problemami zdrowotnymi.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), stwierdzając w szczególności, że nieuwzględnienie przez władze krajowe w sposób wystarczający potrzeby udzielenia specjalistycznej opieki w przystosowanej do tego jednostce, czego wymagał stan zdrowia skarżącej, w połączeniu z jej transportami, pomimo jej szczególnej wrażliwości oraz przedłużającą się niepewnością co do jej wniosków o zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, mogły spowodować u skarżącej niepokój, który wykroczył poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem.

Cocaign przeciwko Francji

3 listopada 2011 roku

Skarżący, który cierpiał na poważne problemy psychiatryczne, został pozbawiony wolności w 2006 roku za usiłowanie gwałtu z użyciem broni. W styczniu 2007 roku zabił współwięźnia, przy czym wcześniej rozciął jego klatkę piersiową i zjadł część jego płuc. W następstwie śledztwa władz więziennych wszczęto dwa postępowania, jedno dyscyplinarne a drugie karne. Skarżący został skazany na karę 30 lat pozbawienia wolności, z możliwością warunkowego zwolnienia po upływie minimum 20 lat oraz obowiązkiem leczenia przez okres ośmiu lat. Wymierzono mu także karę dyscyplinarną czterdziestu pięciu dni izolatki. Skarżący zarzucił w szczególności, że umieszczenie go w celi izolacyjnej oraz dalsze osadzenie w świetle jego stanu psychicznego stanowiło niehumanitarnie lub poniżające traktowanie.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Stwierdził w szczególności, że nie można wnioskować z samej tylko choroby skarżącego, że jego osadzenie w celi izolacyjnej oraz wykonanie tej kary stanowiło niehumanitarnie i poniżające traktowanie oraz karanie sprzeczne z Artykułem 3 Konwencji. Trybunał zauważył ponadto, że skarżącemu zapewniono obecnie odpowiednią opiekę medyczną w trakcie osadzenia, a zatem nie został narażony na dolegliwość o intensywności wykraczającej poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem.

Z.H. przeciwko Węgrom (skarga nr 28973/11)

8 listopada 2011 roku

Skarżący, osoba głucha i niema, niepotrafiąca władać językiem migowym ani czytać i pisać, a także mająca trudności w uczeniu się, sformułował w szczególności zarzut, że jego osadzenie w jednostce penitencjarnej przez okres prawie trzech miesięcy stanowiło niehumanitarnie i poniżające traktowanie.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Pomimo szczytnych, aczkolwiek spóźnionych działań władz zmierzających do rozwiązania sytuacji skarżącego, Trybunał stwierdził, że jego osadzenie bez podjęcia właściwych środków w odpowiednim czasie doprowadziło do sytuacji stanowiącej niehumanitarnie i poniżające traktowanie. Mając w szczególności na uwadze nieuchronne poczucie izolacji i bezsilności, które wynikały z niepełnosprawności oraz jego braku zrozumienia sytuacji oraz regulaminu jednostki, Trybunał zauważył, że musiał on odczuwać cierpienie i poczucie niższości, szczególnie na skutek odcięcia go od jedynej osoby (matki), z którą mógł skutecznie się komunikować. Ponadto, chociaż zarzuty skarżącego dotyczące molestowania przez innych więźniów nie znalazły potwierdzenia w materiale dowodowym, Trybunał zauważył, że osoba znajdująca się w jego położeniu, w razie zaistnienia takich zdarzeń, mogła napotkać znaczne trudności w informowaniu o nich funkcjonariuszy więziennych, co mogłoby spowodować uczucie strachu i poczucie narażenia na wykorzystanie.

G. przeciwko Francji (skarga nr 27244/09)

23 lutego 2012 roku

Skarżący, który cierpi na przewlekłe zaburzenie psychiczne typu schizofrenicznego, został osadzony w areszcie, a następnie skazany na karę dziesięciu lat pozbawienia wolności. Apelacyjny Sąd Przysięgłych uznał ostatecznie, że skarżący nie ponosi odpowiedzialności karnej. Skarżący zarzucił w szczególności, że nie otrzymał właściwego leczenia w okresie pomiędzy rokiem 2005 i 2009, chociaż jego zaburzenia psychiczne wymagały właściwego leczenia w szpitalu psychiatrycznym. Podniósł następnie, że powrót do więzienia za każdym razem, gdy poprawił się jego stan zdrowia, stanowił nieludzkie i poniżające traktowanie.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). Odnosząc się w szczególności do [Rekomendacji Rec \(2006\)2](#) Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, Trybunał uznał, że kontynuowanie osadzenia skarżącego przez okres ponad czterech lat utrudniło zapewnienie mu opieki medycznej dostosowanej do jego stanu zdrowia oraz naraziło go na trudności wykraczające poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem. Trybunał zauważył ponadto, że leczenie skarżącego przemiennie - w jednostce penitencjarnej oraz zakładzie psychiatrycznym - oraz przetrzymywanie go w więzieniu wyraźnie utrudniały stabilizację jego stanu zdrowia, wskazując, że z punktu widzenia Artykułu 3 Konwencji był niezdolny do odbywania kary pozbawienia wolności. Trybunał zauważył następnie, że warunki osadzenia panujące na oddziale psychiatrycznym więzienia, gdzie skarżący był kilkakrotnie umieszczony, zostały opisane przez same władze krajowe jako poniżające i mogące jedynie nasilić jego uczucie cierpienia, niepokój i strach.

M.S. przeciwko Wielkiej Brytanii (skarga nr 24527/08)

3 maja 2012 roku

Skarżący, mężczyzna chory psychicznie, podniósł w szczególności zarzut dotyczący przetrzymywania go w areszcie policyjnym w czasie, gdy cierpiał na poważne dolegliwości natury psychicznej, chociaż wszyscy wiedzieli, że był poważnie chory umysłowo i wymagał pilnego leczenia szpitalnego.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania), stwierdzając w szczególności, że chociaż nie doszło do celowego zaniedbania po stronie policji, przedłużające się osadzenie skarżącego bez właściwego leczenia psychiatrycznego uwłaczało jego godności ludzkiej.

L.B. przeciwko Belgii (skarga nr 22831/08)

2 października 2012 roku

Sprawa dotyczyła praktycznie nieprzerwanego pozbawienia wolności w okresie pomiędzy rokiem 2004 i 2011, na oddziałach psychiatrycznych dwóch zakładów karnych, mężczyzny cierpiącego na zaburzenia psychiczne, pomimo nacisków ze strony władz na potrzebę umieszczenia go w jednostce przystosowanej do jego choroby. Skarżący zarzucił głównie, że instytucje, w których przebywał, były źle przystosowane do sytuacji osób z problemami związanymi ze zdrowiem psychicznym.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 1** Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), stwierdzając, że na skutek umieszczenia skarżącego na okres siedmiu lat w instytucji więziennej w sytuacji, gdy wszystkie opinie lekarskie i psychiatryczne oraz sprawozdania pracowników socjalnych i odpowiednich władz były zgodne co do tego, że była źle przystosowana do jego stanu zdrowia i readaptacji, warunki osadzenia były niezgodne z jego celem. Trybunał podkreślił w szczególności, że umieszczenie skarżącego na oddziale psychiatrycznym miało być tymczasowe, podczas gdy władze szukały instytucji, która byłaby lepiej przystosowana do stanu jego zdrowia i readaptacji. Hospitalizacja została w rzeczywistości zarekomendowana przez władze już w 2005 roku. Trybunał stwierdził następnie, że miejsce osadzenia było nieodpowiednie i zauważył w szczególności, że opieka terapeutyczna zapewniona skarżącemu w więzieniu była bardzo ograniczona.

Claes przeciwko Belgii

10 stycznia 2013 roku

Sprawa dotyczy osadzenia umysłowo chorego przestępcy seksualnego, który został uznany za niepodlegającego odpowiedzialności karnej, na oddziale psychiatrycznym zwykłej jednostki penitencjarnej, bez odpowiedniej opieki medycznej, przez ponad piętnaście lat. Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) stwierdzając, że władze krajowe nie zapewniły skarżącemu odpowiedniej opieki i że w rezultacie został poddany poniżającemu traktowaniu. Trybunał zauważył w szczególności, że kontynuowane osadzenie skarżącego na oddziale psychiatrycznym bez odpowiedniej opieki medycznej oraz przez znaczny okres bez realnej perspektywy zmiany, stanowiło szczególnie dotkliwą niedogodność powodującą cierpienie, które wykraczało poza cierpienie nieodłącznie związane z osadzeniem. Niezależnie od tego, że przeszkody mogły zostać spowodowane zachowaniem samego skarżącego, nie zwalniały one Państwa z obowiązków wobec skarżącego w tym zakresie ze względu na pozycję niższości i bezradności, typową dla pacjentów umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych, a tym bardziej tych osadzonych w jednostkach penitencjarnych. W niniejszym wyroku Trybunał podkreślił następnie, że sytuacja skarżącego wynikała w rzeczywistości z problemu systemowego: z jednej strony wsparcie zapewnione osobom umieszczonym na oddziałach psychiatrycznych więzień było nieodpowiednie, a skierowanie ich do instytucji znajdujących się poza zakładami karnymi było często niemożliwe albo z uwagi na brak miejsc w szpitalach psychiatrycznych, albo ze względu na to, że odpowiednie przepisy nie pozwalały władzom odpowiedzialnym za zdrowie psychiczne na zarządzenie umieszczenia danej osoby w jednostkach zewnętrznych.

Zobacz także: [Lankester przeciwko Belgii](#), wyrok z dnia 9 stycznia 2014 roku.

Ticu przeciwko Rumunii

1 października 2013 roku

Skarżący odbywał karę 20 lat pozbawienia wolności za udział w napadzie rabunkowym z użyciem broni, który skutkował śmiercią pokrzywdzonego. W dzieciństwie cierpiał na chorobę, która doprowadziła do znacznych opóźnień w jego rozwoju umysłowym i fizycznym. Zarzucił w szczególności osadzenie w złych warunkach w różnych jednostkach penitencjarnych, w których odbywał wymierzoną mu karę, a zwłaszcza przeludnienie i braki w zakresie świadczenia opieki medycznej.

W świetle całokształtu okoliczności faktycznych sprawy oraz mając w szczególności na uwadze warunki osadzenia skarżącego, Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Uznając warunki bytowe w jednostkach, w których przebywał skarżący i w których miał być nadal umieszczony, za budzące szczególne obawy, Trybunał stwierdził, że takie warunki, które byłyby nieadekwatne dla każdej osoby pozbawionej wolności, były szczególnie nieodpowiednie w przypadku osoby takiej jak skarżący, z uwagi na jego problemy w zakresie zdrowia psychicznego i potrzebę zapewnienia odpowiedniej opieki lekarskiej. Trybunał zauważył ponadto, że właściwe rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy, mianowicie [Rekomendacja Nr R \(98\)](#) dotycząca etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniach oraz [Rekomendacja Rec \(2006\)2](#) w sprawie Europejskich Reguł Więziennych zalecały, by więźniowie cierpiący na poważne zaburzenia zdrowia psychicznego byli umieszczani i leczeni w szpitalu posiadającym adekwatne wyposażenie oraz odpowiednio przeszkolony personel.

Bamouhammad przeciwko Belgii

17 listopada 2015 roku

Cierpiący na zespół Gansera (in. „psychozę więzienną”), skarżący zarzucił, że w trakcie osadzenia w jednostce penitencjarnej został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu, co wpłynęło na jego zdrowie psychiczne. Podniósł ponadto zarzut braku skutecznego środka odwoławczego.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) stwierdzając, że próg dotkliwości wymagany, by traktowanie było uznawane za poniżające w rozumieniu Artykułu 3, został w sprawie skarżącego przekroczony. Trybunał zauważył w szczególności, że we wszystkich opiniach medycznych podkreślano, że istnieje potrzeba opieki psychologicznej nad skarżącym. Jednakże ciągłe przenoszenie skarżącego uniemożliwiło taką opiekę. Według biegłych jego już wówczas kruche zdrowie psychiczne nie przestawało się pogarszać przez cały okres osadzenia. Trybunał uznał w konkluzji, że władze więzienne nie uwzględniły w sposób wystarczający

wrażliwości skarżącego lub nie rozważyły jego sytuacji z humanitarnego punktu widzenia. Trybunał uznał ponadto, że **doszło do naruszenia Artykułu 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w związku z Artykułem 3** stwierdzając, że skarżący nie posiadał skutecznego środka odwoławczego pozwalającego na podniesienie zarzutów na podstawie Artykułu 3.

Murray przeciwko Niderlandom

26 kwietnia 2016 roku (Wielka Izba)

Sprawa dotyczyła zarzutu mężczyzny skazanego za zabójstwo w 1980 roku, który kolejno odbywał karę dożywotniego pozbawienia wolności na wyspach Curacao i Arubie (część Królestwa Niderlandów) do czasu, aż został ułaskawiony w 2014 roku z powodu pogarszającego się stanu zdrowia, odnośnie do jego kary dożywotniego pozbawienia wolności bez realnej perspektywy zwolnienia. Skarżący – który w międzyczasie zmarł² – utrzymywał w szczególności, że nie zapewniono mu specjalnego reżimu więziennego dla więźniów z problemami psychiatrycznymi.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji, stwierdzając, że kara dożywotniego pozbawienia wolności skarżącego *de facto* była nieredukowalna. Zauważył w szczególności, że pomimo iż – przed skazaniem na karę dożywotniego pozbawienia wolności – skarżący został oceniony jako wymagający leczenia, nigdy w czasie osadzenia nie zapewniono mu żadnego leczenia w związku z jego stanem psychicznym. Negatywne opinie sądów krajowych co do zwolnienia skarżącego wskazują, że istniał bliski związek pomiędzy trwałym ryzykiem ponownego popełnienia przestępstwa z jednej strony i brakiem leczenia z drugiej strony. W rezultacie, w czasie, gdy złożył swoją skargę do Trybunału, jakkolwiek jego wniosek o ułaskawienie nie był w stanie doprowadzić do jego zwolnienia. W niniejszej sprawie Trybunał podkreślił również, że Państwa mają obowiązek zapewnienia więźniom cierpiącym na problemy zdrowotne – w tym problemy w zakresie zdrowia psychicznego – odpowiedniej opieki medycznej.

W. D. przeciwko Belgii (skarga nr 73548/13)

6 września 2016 roku

Sprawa dotyczyła przestępcy seksualnego cierpiącego na zaburzenia psychiczne, który był osadzony na czas nieokreślony na więziennym oddziale psychiatrycznym. Skarżący zarzucił, że był osadzony w środowisku więziennym przez ponad 9 lat bez jakiegokolwiek odpowiedniego dla jego stanu psychicznego leczenia i jakiegokolwiek realnej perspektywy powrotu do społeczeństwa. Zarzucił także, że pozbawienie go wolności i kontynuowane osadzenie były bezprawne. Na końcu podniósł, że nie posiadał żadnego efektywnego środka, który pozwalałby na zaskarżenie warunków jego osadzenia.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), zauważając, że skarżący został poddany poniżającemu traktowaniu poprzez osadzenie w środowisku więziennym na ponad 9 lat bez leczenia odpowiedniego dla jego stanu psychicznego i bez perspektywy powrotu do społeczeństwa, co spowodowało jego szczególnie dotkliwe cierpienie, przekraczające stopień dotkliwości nieodłącznie związany z pozbawieniem wolności. Trybunał uznał również, że **doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 1** Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), stwierdzając, że osadzenie skarżącego od 2006 roku w jednostce nieprzystosowanej do jego stanu stanowiło naruszenie wymaganego Artykułem 5 ust. 1 (e) związku pomiędzy celem a praktycznymi warunkami osadzenia, odnotowując, że powodem osadzenia skarżącego w więziennym oddziale psychiatrycznym był systemowy brak alternatyw. Ponadto Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 4** (prawo do bezzwłocznego zbadania przez sąd legalności pozbawienia wolności) i **naruszenia Artykułu 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w związku z Artykułem 3** Konwencji, uznając, że system belgijski, funkcjonujący w dacie przedmiotowych zdarzeń, nie zapewniał skarżącemu skutecznego w praktyce środka odwoławczego, pozwalającego na podniesienie jego zarzutów konwencyjnych – innymi słowy, środka umożliwiającego naprawę sytuacji, której stał się ofiarą i umożliwiającego dalszą kontynuację zarzucanych naruszeń. W końcu, uznając, że sytuacja skarżącego wynikała z braków systemowych specyficznych dla belgijskiego systemu detencji psychiatrycznej, Trybunał – zgodnie z **Artykułem 46 Konwencji** (moc obowiązująca i wykonanie wyroków) – stwierdził, że Belgia zobowiązana była do zorganizowania swojego

² Postępowanie przed Trybunałem kontynuowało następnie dwoje jego krewnych.

systemu detencji psychiatrycznej sprawców w sposób, który zapewniał poszanowanie godności osadzonych.

Rooman przeciwko Belgii

31 stycznia 2019 roku (Wielka Izba)

Sprawa dotyczyła kwestii leczenia psychiatrycznego sprawcy przestępstwa seksualnego, który pozostawał przymusowo osadzony od 2004 roku w związku z niebezpieczeństwem, jakie stwarza, oraz kwestii legalności osadzenia. Skarżący zarzucił, że nie otrzymał leczenia psychologicznego ani psychiatrycznego wymaganego z uwagi na jego stan zdrowia psychicznego. Zarzucił także, że brak leczenia pobawił go szansy na poprawę sytuacji oraz że w rezultacie jego osadzenie było niezgodne z prawem.

Wielka Izba stwierdziła, że od początku 2004 roku do sierpnia 2017 roku **miało miejsce naruszenie Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) oraz że od 2017 roku **naruszenie Artykułu 3 nie miało miejsca**. W szczególności uznała, że władze krajowe nie zapewniły leczenia stanu zdrowia skarżącego od początku 2004 roku do sierpnia 2017 roku, a zatem kontynuowane pozbawienie go wolności bez realnej nadziei na zmianę oraz bez odpowiedniego wsparcia medycznego przez okres ponad 13 lat stanowiło szczególnie dotkliwie cierpienie o stopniu intensywności przekraczającym nieunikniony poziom nieodłącznie związany z pozbawieniem wolności. Natomiast co do okresu od sierpnia 2017 roku Trybunał stwierdził, że władze wykazały realną wolę uzdrowienia sytuacji skarżącego poprzez podjęcie zauważalnych środków oraz że nie został osiągnięty próg dotkliwości wymaganej do zastosowania Artykułu 3. Wielka Izba stwierdziła również, że od początku 2004 roku do sierpnia 2017 roku **miało miejsce naruszenie Artykułu 5** Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) i że od sierpnia 2017 roku **naruszenie Artykułu 5 nie miało miejsca**. W tym względzie Trybunał postanowił w szczególności doprecyzować zasady wynikające z jego orzecznictwa i wyjaśnić znaczenie zobowiązania władz do zapewnienia leczenia osobom przymusowo osadzonym. Trybunał następnie uznał, że pozbawienie wolności skarżącego przez okres od początku 2004 roku do sierpnia 2017 roku miało miejsce w nieodpowiedniej jednostce, która nie była w stanie zapewnić mu leczenia dostosowanego do jego stanu, tak jak wymaga tego Artykuł 5 ust. 1. Trybunał stwierdził natomiast, że właściwe władze wyciągnęły odpowiednie wnioski z wyroku Izby z dnia 18 lipca 2017 roku i wprowadziły kompleksowy pakiet leczenia, co doprowadziło Trybunał do wniosku, że w odniesieniu do okresu od sierpnia 2017 roku naruszenie powyższych przepisów nie miało miejsca.

Strazimiri przeciwko Albanii

21 stycznia 2020 roku

Sprawa dotyczyła osadzenia mężczyzny, który nie podlegał odpowiedzialności karnej w związku z chorobą psychiczną, w więzieniu, a nie w instytucji medycznej. Skarżący zarzucił w szczególności, że warunki jego osadzenia, w tym zapewniona opieka medyczna, były nieodpowiednie. Podniósł również, że został osadzony w więzieniu pomimo tego, że sądy zarządziły jego umieszczenie w placówce medycznej, że nie zapewniono mu możliwości niezwłocznego zbadania legalności osadzenia przez sąd oraz że ustawodawstwo krajowe nie zapewniało mu egzekwowlanego prawa do uzyskania odszkodowania.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) z powodu nieodpowiednich warunków bytowych w szpitalu więziennym, w którym skarżący był osadzony, oraz niedostatecznej opieki psychiatrycznej. Ponadto stwierdził, że **miało miejsce naruszenie Artykułu 5 ust. 1, 4 i 5** (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego/prawo do bezzwłocznego zbadania przez sąd legalności pozbawienia wolności/egzekwowlane prawo do odszkodowania), w szczególności z powodu jego kontynuowanego pozbawienia wolności w zakładzie karnym, a nie placówce medycznej, a także ponieważ jego odwołanie w kwestii osadzenia pozostaje nierozpoznane przez Sąd Najwyższy od 2016 roku. W końcu, na podstawie **Artykułu 46** Konwencji (moc obowiązująca i wykonanie wyroków), Trybunał odnotował w szczególności wieloletnie zaniedbanie ze strony władz albańskich i nieustanowienie specjalnych placówek medycznych dla osób psychicznie chorych, które zostały pozbawione wolności na podstawie sądowego nakazu przymusowego leczenia. Uznając, że było to niezgodne z krajowymi zobowiązaniami ustawowymi, i wskazując na problem systemowy, Trybunał stwierdził także, że władze powinny nie tylko zapewnić, że skarżący otrzyma psychoterapię, nie same leki, ale także stworzyć odpowiednie placówki dla osób w takiej sytuacji.

Venken i Inni przeciwko Belgii

6 kwietnia 2021 roku

Sprawa dotyczyła wniosków związanych z przymusowym umieszczeniem pięciu obywateli Belgii w oddziałach psychiatrycznych zwykłych więzień i była następstwem wyroku pilotażowego W.D. przeciwko Belgii (zob. powyżej). Skarżący twierdzili, że nie otrzymali odpowiedniej do ich stanu zdrowia psychicznego opieki terapeutycznej, i skarżyli się na brak skutecznego środka odwoławczego pozwalającego na zmianę ich sytuacji.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) **oraz Artykułu 5 ust. 1** Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) w stosunku do trzech skarżących. Trybunał w szczególności zauważył, że kiedy ich skargi zostały złożone, pięciu skarżących przebywało na oddziałach psychiatrycznych zwykłych więzień, gdzie nie otrzymywali odpowiedniego leczenia. Następnie wszyscy zostali umieszczeni w instytucji, która była zasadniczo odpowiednia dla ich stanu zdrowia psychicznego. Ich osadzenie w warunkach naruszających art. 3 i art. 5 ust. 1 Konwencji dobiegło końca. W związku z tym Trybunał uznał, że odszkodowanie przyznane przez sądy krajowe trzem skarżącym, o których mowa, nie obejmowało całego okresu, w którym byli przetrzymywani w więziennych oddziałach psychiatrycznych bez nadziei na zmianę i bez odpowiedniego wsparcia medycznego. Zdaniem Trybunału ten znaczący okres naraził ich na szczególnie dotkliwe trudności, powodując cierpienie o intensywności przekraczającej nieunikniony poziom cierpienia nieodłącznie związanego z pozbawieniem wolności. Trybunał uznał również, że **doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 4** Konwencji (prawo do bezzwłocznego zbadania przez sąd legalności pozbawienia wolności) w odniesieniu do trzech skarżących oraz **naruszenia Artykułu 13** Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji **w związku z Artykułem 3** w odniesieniu do dwóch z tych samych skarżących. Uznał jednak, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 5 ust. 4** (prawo do bezzwłocznego zbadania przez sąd legalności pozbawienia wolności) oraz **Artykułu 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) w związku z art. 3 w odniesieniu do dwóch skarżących, którzy skarżyli się na postępowanie prowadzone po wejściu w życie ustawy z 2014 r. o przymusowym pozbawieniu wolności.

Sv przeciwko Włochom

24 stycznia 2022 roku

Sprawa ta dotyczyła faktu, że skarżący, który cierpiał na zaburzenia osobowości i chorobę afektywną dwubiegunową, pozostawał w zwykłym zakładzie karnym pomimo decyzji sądów krajowych stwierdzających, że jego stan zdrowia psychicznego nie pozwalał na takie pozbawienie wolności i nakazujących przeniesienie go do Ośrodka Resocjalizacyjnego w celu wykonania środków zapobiegawczych (REMS), a następnie do więziennej służby psychiatrycznej. Skarżący stwierdził w szczególności, że jego dalsze przetrzymywanie w zwykłym zakładzie karnym uniemożliwiło mu korzystanie z opieki terapeutycznej.

Trybunał uznał, między innymi, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do skarżącego. Trybunał zauważył w szczególności, że stan psychiczny skarżącego nie pozwalał na osadzenie go w zakładzie karnym oraz że pomimo wyraźnych i jednoznacznych wskazań sądów krajowych, skarżący pozostawał w zwykłym zakładzie karnym przez prawie dwa lata. Ponadto z akt sprawy wynikało, że skarżący nie korzystał z żadnych ogólnych świadczeń medycznych w związku ze swoją chorobą, mających na celu zaradzenie jego problemom zdrowotnym lub zapobieganie ich pogorszeniu, a wszystko to w ogólnym kontekście złych warunków osadzenia. Trybunał uznał również, że w niniejszej sprawie **doszło do naruszenia Artykułu 34** (prawo do indywidualnego rozpatrzenia sprawy) Konwencji. W tym względzie Trybunał zauważył w szczególności, że - jak wielokrotnie podkreślał w przeszłości - rządy powinny zorganizować swoje systemy więzienne w taki sposób, aby zapewnić poszanowanie godności osadzonych, niezależnie od trudności finansowych lub logistycznych. Trybunał uznał zatem, że na rządzie włoskim spoczywał obowiązek znalezienia odpowiedniego alternatywnego rozwiązania w przypadku braku miejsca REMS, co zresztą wyraźnie stwierdził w środku tymczasowym wydanym zgodnie z art. 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału.

Kudła przeciwko Polsce

26 października 2000 roku (Wielka Izba)

Skarżący, który cierpiał na przewlekłą depresję i dwukrotnie próbował popełnić samobójstwo, zarzucił w szczególności, że w jednostce penitencjarnej nie zapewniono mu odpowiedniej terapii psychiatrycznej.

Trybunał stwierdził, że prób samobójczych nie można łączyć z żadnymi dostrzegalnymi zaniechaniami ze strony władz i zauważył, że skarżący został przebadany przez lekarzy specjalistów i często otrzymywał pomoc psychiatryczną. Chociaż Trybunał **nie stwierdził naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), to podkreślił, że na jego mocy Państwo ma obowiązek zapewnienia, by sposób odbywania kary pozbawienia wolności nie narażał więźnia na trudności o natężeniu wykraczającym poza nieunikniony poziom cierpienia związany z osadzeniem oraz by jego stan zdrowia i samopoczucie były właściwie chronione poprzez zapewnienie mu wymaganej opieki medycznej.

Keenan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

3 kwietnia 2001 roku

Skarżąca zarzuciła w szczególności, że jej syn, który przez wiele lat w sposób nieregularny przyjmował leki antypsychotyczne i którego historia choroby obejmowała objawy paranoi, agresji, przemocy i celowego samookaleczania, zmarł w więzieniu w wyniku popełnienia samobójstwa, ponieważ władze więzienne nie chroniły jego życia oraz że doznał niehumanitarnego i poniżającego traktowania ze względu na warunki osadzenia.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) stwierdzając, że nie jest oczywiste, że władze pominęły jakikolwiek krok, który rzeczywiście winny były podjąć. Trybunał zauważył w szczególności, że schizofrenicy cierpią z powodu stanu, w którym ryzyko popełnienia samobójstwa jest dobrze rozpoznane i wysokie. Jednakże, o ile bezspornym pozostaje fakt, że syn skarżącej był chory psychicznie, przed Trybunałem nie przedstawiono żadnej formalnej diagnozy psychiatry rozpoznającej schizofrenię, która zostałaaby wydana przez lekarza psychiatrę. Nie można zatem uznać w konkluzji, że przez cały okres osadzenia znajdował się w bezpośrednim zagrożeniu, chociaż zmienność jego stanu wymagała dokładnej kontroli. Władze więzienne wykazały się w zasadzie rozsądną reakcją na zachowanie syna skarżącej, umieszczając go w szpitalu i pod obserwacją, gdy wykazywał tendencje samobójcze. Trybunał następnie uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Trybunał stwierdził w szczególności, że brak skutecznej kontroli stanu syna skarżącej oraz brak kompetentnego podejścia psychiatrycznego w zakresie oceny stanu zdrowia i leczenia ujawniły znaczne nieprawidłowości, dotyczące zapewnienia opieki medycznej osobie umysłowo chorej wykazującej tendencje samobójcze. Późniejsze nałożenie na niego w tych okolicznościach surowej kary dyscyplinarnej, która mogła zagrozić jego fizycznemu i moralnemu oporowi, nie było zgodne ze standardami traktowania obowiązującymi wobec osoby umysłowo chorej.

Gennadiy Naumenko przeciwko Ukrainie

10 lutego 2004 roku

W 1996 roku skarżący został skazany na karę śmierci. W czerwcu 2000 roku zamieniono ją na karę dożywotniego pozbawienia wolności, która jest obecnie wykonywana. Skarżący zarzucił w szczególności, że w trakcie osadzenia w latach 1996 - 2001 został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu, zwłaszcza że został niesłusznie zmuszony do przyjmowania leków.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Bez względu na fakt, jak nieprzyjemne jest leczenie terapeutyczne, nie może ono co do zasady zostać uznane za naruszające Artykuł 3 Konwencji, jeżeli wykazano w sposób przekonujący, że jest konieczne. Z zeznań świadków, materiałów znajdujących się w dokumentacji medycznej oraz oświadczenia złożonego przez skarżącego wynikało wyraźnie, że skarżący cierpiał na poważne zaburzenia psychiczne oraz dwukrotnie podejmował próby samobójcze. Zastosowano wobec niego leczenie farmakologiczne, by złagodzić objawy choroby. W związku z powyższym Trybunał wyraża głębokie ubolewanie, że w dokumentacji medycznej skarżącego znajdowały się jedynie ogólne stwierdzenia, które uniemożliwiały ustalenie, czy skarżący wyraził zgodę na leczenie. Trybunał uznał jednak, że skarżący nie przedstawił wystarczająco szczegółowych i wiarygodnych dowodów, by wykazać, że nawet bez jego

zgody, władze działały bezprawnie zmuszając go do przyjmowania leków. W przedmiotowej sprawie Trybunał nie posiadał wystarczających dowodów, by ustalić ponad uzasadnioną wątpliwość, że skarżący został zmuszony do przyjmowania leków w sposób sprzeczny z Artykułem 3 Konwencji.

Rivière przeciwko Francji

11 lipca 2006 roku

Skarżący sformułował zarzut dotyczący kontynuowanego osadzenia pomimo, że cierpiał na problemy psychiatryczne - zdiagnozowano u niego zaburzenie psychiczne wskazujące na tendencje samobójcze, a pewne aspekty jego zachowania budziły obawy biegłych, w szczególności chęć samouduszenia - co wymagało leczenia poza jednostką penitencjarną. Trybunał uznał, że kontynuowanie osadzenia skarżącego bez właściwej opieki lekarskiej stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie **sprzeczne z Artykułem 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). Trybunał zauważył w szczególności, że więźniowie cierpiący na poważne zaburzenia psychiczne oraz wykazujący skłonności samobójcze wymagają specjalnych środków dostosowanych do ich stanu, niezależnie od wagi przestępstwa, za popełnienie którego zostali skazani.

Renolde przeciwko Francji

16 października 2008 roku

Sprawa dotyczy osadzenia na okres czterdziestu pięciu dni i samobójstwa w celi izolacyjnej brata skarżącej, który cierpiał z powodu poważnych zaburzeń psychicznych mogących prowadzić do samookaleczenia. Skarżąca zarzuciła, że francuskie władze nie podjęły koniecznych działań w celu ochrony życia jej brata oraz że umieszczenie go w celi izolacyjnej na okres czterdziestu pięciu dni było nadmierne, mając na względzie jego kruchy stan psychiczny.

Pomimo podjętej wcześniej próby samobójczej oraz zdiagnozowania stanu psychicznego brata skarżącej, nie poddano dyskusji, czy powinien on zostać przyjęty do zakładu psychiatrycznego. Ponadto, brak nadzoru nad przyjmowanymi przez niego codziennie lekami przyczynił się do jego śmierci. W okolicznościach sprawy Trybunał uznał, że władze nie wypełniły pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia brata skarżącej, **z naruszeniem Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia). Trybunał uznał następnie, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego karania albo traktowania) ze względu na surowość kary dyscyplinarnej wymierzonej bratu skarżącej, która mogła złamać jego opór fizyczny i moralny. Doznał on w tym czasie bólu i cierpienia. Rzeczywiście na osiem dni przed śmiercią jego stan zaniepokoił na tyle jego adwokatkę, że zwróciła się ona natychmiast do sędziego śledczego, by ten nakazał przeprowadzenie badania psychiatrycznego, oceniającego zdolność odbywania przez niego kary w celi izolacyjnej. Kara wymierzona bratu skarżącej była zatem niezgodna ze standardami traktowania osoby umysłowo chorej i stanowiła nieludzkie oraz poniżające traktowanie i karanie.

Güvec przeciwko Turcji

20 stycznia 2009 roku

Skarżący, wówczas w wieku piętnastu lat, był sądzony przed sądem dla dorosłych i ostatecznie uznany winnym udziału w nielegalnej organizacji. Był tymczasowo aresztowany przez ponad cztery i pół roku w zakładzie karnym dla dorosłych, w którym nie zapewniono mu opieki medycznej w związku z jego problemami psychicznymi i gdzie wielokrotnie próbował popełnić samobójstwo. Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania): biorąc pod uwagę jego wiek, długość okresu osadzenia z dorosłymi oraz niezapewnienie przez władze odpowiedniej opieki medycznej lub podjęcia działań w celu zapobieżenia powtarzającym się próbom samobójczym, skarżący został poddany nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu.

Jasińska przeciwko Polsce

1 czerwca 2010 roku

Sprawa dotyczyła samobójstwa wnuka skarżącej w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności za dokonanie kradzieży kwalifikowanej. Skarżąca zarzuciła w szczególności, że na skutek zaniedbania ze strony władz więziennych jej wnuk był w stanie ukraść leki i popełnić samobójstwo.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) stwierdzając, że polskie władze nie wypełniły spoczywającego na nich obowiązku ochrony życia wnuka skarżącej. Trybunał zauważył w szczególności, że władze więzienne były poinformowane o pogorszeniu się jego stanu zdrowia i powinny były zgodnie z prawem uznać go raczej za osobę o wysokim ryzyku zachowań samobójczych niż po prostu wypisywać mu nowe recepty. Trybunał wskazał w niniejszej sprawie na wyraźne braki w systemie, umożliwiające więźniowi, osadzonemu po raz pierwszy i będącemu osobą kruchą psychicznie, której stan zdrowia się pogarszał, zgromadzenie śmiertelnej dawki leków bez wiedzy personelu medycznego odpowiedzialnego za nadzór nad przyjmowanymi przez niego lekami, i w konsekwencji popełnienie samobójstwa. Trybunał wskazał ponadto, że odpowiedzialność władz nie ograniczała się do przepisywania leków, ale polegała także na zagwarantowaniu, że są one właściwie przyjmowane, w szczególności w przypadku więźniów cierpiących na zaburzenia psychiczne.

De Donder oraz De Clippel przeciwko Belgii

6 grudnia 2011 roku

Skarżący to rodzice młodego mężczyzny poddanego leczeniu psychiatrycznemu, który popełnił samobójstwo podczas osadzenia w zwykłym oddziale jednostki penitencjarnej. Podnieśli oni w szczególności zarzut dotyczący osadzenia ich syna oraz umieszczenia go w izolacji. Utrzymywali następnie, że w takich okolicznościach było do przewidzenia, że straci panowanie nad sobą i podejmie próbę samobójczą.

Pozostając świadomym zarówno wysiłków państwa belgijskiego podjętych by udzielić pomocy synowi skarżących, który miał m.in. dostęp do specjalistycznych klinik, w których otrzymał wsparcie i terapię dostosowaną do jego stanu, jak i poważnych trudności, z którymi codziennie zmierzały się władze więzienne i personel medyczny, Trybunał uznał jednak w konkluzji, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) **w aspekcie materialnym**. Trybunał zauważył w szczególności, że syn skarżących został pozbawiony wolności na podstawie ustawy o pomocy społecznej, która stanowiła, że osoby do których miała zastosowanie nie podlegały przepisom dotyczącym zwykłego osadzenia, ale przepisom dotyczącym przymusowego leczenia, dzięki czemu mogły otrzymywać wsparcie medyczne i psychologiczne odpowiadające ich stanowi. Ponadto decyzja wydana przez zastępcę prokuratora w przedmiocie ponownego osadzenia skarżącego wskazywała, że powinien on zostać umieszczony na oddziale psychiatrycznym. Syn skarżących zatem nie powinien nigdy zostać umieszczony na zwykłym oddziale więzienia. Trybunał nie znalazł ponadto żadnych dowodów potwierdzających, że postępowanie przygotowawcze w przedmiotowej sprawie nie spełniło wymogów skutecznego śledztwa i uznał zatem, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji w jej **aspekcie proceduralnym**.

Ketreb przeciwko Francji

19 lipca 2012 roku

Przedmiotowa sprawa dotyczyła samobójstwa w zakładzie karnym, poprzez powieszenie, osoby uzależnionej od narkotyków. Skarżące - jego siostry - podniosły, że francuskie władze nie podjęły odpowiednich działań, by chronić życie ich brata, gdy został on umieszczony w więziennej celi dyscyplinarnej. Zarzuciły również, że zastosowany wobec ich brata środek dyscyplinujący był nieodpowiedni w stosunku do osoby w jego stanie umysłowym.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) stwierdzając, że francuskie władze nie dopełniły spoczywającego na nich pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia brata skarżących. Trybunał zauważył w szczególności, że zarówno dla władz więziennych, jak i personelu medycznego musiało być jasne, że jego stan był krytyczny i umieszczając go w celi izolacyjnej jedynie pogorszono sprawę. Powyższe powinno prowadzić władze do przewidzenia jego samobójczego nastroju, co zostało już zauważone w trakcie poprzedniego pobytu na oddziale dyscyplinarnym kilka miesięcy wcześniej i do zaalarmowania na przykład personelu psychiatrycznego. Władze nie zastosowały także żadnych środków szczególnych, takich jak odpowiedni nadzór lub regularne przeszukania, co mogłoby doprowadzić do znalezienia paska, którego skarżący użył do popełnienia samobójstwa. Trybunał uznał ponadto, że **doszło do naruszenia**

Artykułu 3 Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) stwierdzając, że umieszczenie brata skarżących w celi dyscyplinarnej przez okres dwóch tygodni stało w sprzeczności z wytycznymi dotyczącymi traktowania osób z podobnymi zaburzeniami psychicznymi.

Coselav przeciwko Turcji

9 października 2012 roku

Sprawa dotyczyła samobójstwa 16-latką w zakładzie karnym dla dorosłych. Jego rodzice zarzucili, że tureckie władze ponosiły odpowiedzialność za samobójstwo ich syna oraz że śledztwo w sprawie jego śmierci było prowadzone w sposób niewłaściwy.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) **w aspekcie materialnym i proceduralnym**. Trybunał stwierdził z jednej strony, że tureckie władze nie tylko były obojętne wobec poważnych problemów psychicznych syna skarżących, grożąc mu nawet karami dyscyplinarnymi za wcześniejsze próby samobójcze, ale ponosiły odpowiedzialność za pogorszenie jego stanu psychicznego poprzez umieszczenie go w jednostce penitencjarnej z dorosłymi, bez zapewnienia jakiegokolwiek opieki medycznej lub specjalistycznej, doprowadzając tym do jego samobójstwa. Z drugiej strony tureckie władze nie przeprowadziły skutecznego śledztwa w celu ustalenia, kto i w jaki sposób ponosi odpowiedzialność za śmierć syna skarżących.

Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Praw Człowieka w Rumunii - Helsiński Komitet w imieniu Ionel Garcea przeciwko Rumunii

24 marca 2015 roku

Sprawa dotyczyła dostępu, podczas osadzenia, do odpowiedniej opieki medycznej więźnia chorego psychicznie - kilkakrotnie został on umieszczony w szpitalu w związku z operacją po tym, jak wbił gwóźdź w swoje czoło i usiłował ponadto popełnić samobójstwo - oraz trudności napotkanych przez organizacje pozarządowe w zakresie wniesienia w sposób skuteczny skargi w następstwie jego śmierci.

Trybunał stwierdził, że brak skutecznego śledztwa oraz czas potrzebny władzom do ustalenia okoliczności śmierci więźnia stanowiły **naruszenie proceduralne Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia). Trybunał zauważył w szczególności, że sąd odwoławczy stwierdził, że śledztwo nie było prowadzone rzetelnie, ponieważ prokurator nie udzielił odpowiedzi na istotne pytania. Co więcej - sama prokuratura nie zbadała zarzutów niewłaściwego traktowania w jednostce penitencjarnej, które zostały podniesione przez stowarzyszenie reprezentujące skarżącego. Trybunał stwierdził ponadto, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji **w aspekcie materialnym** w związku z brakiem dowodów natury medycznej, ustalających ponad wszelką wątpliwość odpowiedzialność Państwa.

Isenc przeciwko Francji

4 lutego 2016 roku

Przedmiotowa sprawa dotyczyła samobójstwa syna skarżącego, do którego doszło 12 dni po przyjęciu go do więzienia. Skarżący sformułował zarzut, że doszło do naruszenia prawa jego syna do życia.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) stwierdzając w przedmiotowej sprawie, że chociaż w prawie krajowym znajdowały się regulacje dotyczące współpracy pomiędzy jednostką penitencjarną a służbą medyczną w zakresie pełnienia nadzoru nad osadzonymi i zapobiegania aktom samobójczym, nie zostały one zastosowane. Trybunał zauważył w szczególności, że badanie lekarskie, któremu został poddany syn skarżącego w chwili przyjęcia do jednostki penitencjarnej stanowiło minimalny środek ostrożności. Jednak, pomimo że francuski Rząd stwierdził, że syn skarżącego był konsultowany medycznie, nie przedstawiono żadnego dokumentu potwierdzającego powyższe twierdzenie oraz nie dowiedziono, że skarżący został przebadany przez lekarza. W sytuacji braku jakiegokolwiek dowodu wskazującego, że doszło do spotkania z personelem medycznym jednostki penitencjarnej, Trybunał stwierdził, że władze nie wypełniły spoczywającego na nich pozytywnego obowiązku ochrony prawa do życia syna skarżącego.

Jeanty przeciwko Belgii

31 marca 2020 roku³

Skarżący, który cierpiał na zaburzenia psychiczne i podjął kilka prób samobójczych podczas tymczasowego aresztowania w Zakładzie Karnym w Arlon (Belgia), zarzucił w szczególności, że władze belgijskie nie wypełniły obowiązku podjęcia odpowiednich działań w jego sprawie w celu zapobieżenia urzeczywistnieniu pewnego i natychmiastowego ryzyka popełnienia samobójstwa. Zarzucił również brak odpowiedniej opieki medycznej podczas jego osadzenia, podniósł zarzut dotyczący traktowania podczas osadzenia w celi izolacyjnej oraz zarzucił brak przeprowadzenia efektywnego śledztwa.

Trybunał stwierdził, że Artykuł 2 Konwencji (prawo do życia) miał w niniejszej sprawie zastosowanie, ponieważ sam charakter działań skarżącego (wielokrotne próby samobójcze) narażał jego życie na realne i natychmiastowe ryzyko. Stwierdził jednak także, że działania podjęte przez władze w rzeczywistości uchroniły p. Jeanty przed popełnieniem samobójstwa i dlatego uznał, że w sprawie skarżącego **nie doszło do naruszenia Artykułu 2**. Z drugiej strony Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) stwierdzając, że skarżący doznał cierpienia i trudności o stopniu dotkliwości przekraczającym nieunikniony poziom cierpienia nierozłącznie związany z pozbawieniem wolności, w szczególności w związku z brakiem opieki lekarskiej oraz traktowaniem podczas dwóch okresów osadzenia, w połączeniu z zastosowaniem środka dyscyplinarnego w postaci umieszczenia go w celi izolacyjnej na 3 dni, pomimo wielokrotnych prób samobójczych. Ponadto śledztwo w tej kwestii było nieefektywne.

Haugen przeciwko Norwegii

15 października 2024 roku

Sprawa dotyczyła samobójstwa syna skarżącego w więzieniu w Oslo. Cierpiał on na zaburzenia psychiczne i rzekomo był zagrożony samobójstwem. Skarżący twierdził, że władze nie zrobiły tego, czego można było od nich rozsądnie oczekiwać, aby zapobiec popełnieniu samobójstwa przez jego syna podczas pobytu w więzieniu, a także skarżył się na opiekę medyczną i izolację w areszcie. Skarżący zarzucił również, że nie miał odpowiedniego środka odwoławczego w odniesieniu do tych skarg.

Trybunał uznał, że w niniejszej sprawie **doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji, stwierdzając, że władze norweskie nie zrobiły wszystkiego, czego można było od nich oczekiwać w celu ochrony życia syna skarżącego. Dochodząc do tego wniosku, Trybunał podkreślił w szczególności brak odpowiedniej dalszej opieki medycznej nad synem skarżącego po jego przeniesieniu ze szpitala z powrotem do więzienia w Oslo oraz decyzję o przeniesieniu go z jednostki ścisłego nadzoru bez jakiegokolwiek dogłębnej oceny medycznej jego stanu psychicznego. Trybunał orzekł również, że **doszło do naruszenia Artykułu 13** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji, stwierdzając, że nie istniały odpowiednie środki do uzyskania rozstrzygnięcia w sprawie zarzutu braku ochrony prawa do życia jego syna i uzyskania zadośćuczynienia za szkodę poniesioną przez skarżącego.

Kontakt z mediami:

Tel.: +33 (0)3 90 21 43

³ Wyrok stanie się ostateczny w okolicznościach przewidzianych Artykułem 44 ust. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (wyroki ostateczne).